

UDK 267-053.6Synaxis
282+94(497.5Rijeka)“1971”
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 16. ožujka 2013.
Prihvaćeno za objavljivanje: 24. travnja 2013.

ULOGA I DJELOVANJE KATOLIČKE ZAJEDNICE MLADIH SYNAXIS U RIJEČKOME HRVATSKOM PROLJEĆU

Andrea ROKNIĆ BEŽANIĆ, Rijeka

U radu se raspravlja o važnosti uloge, rada i djelovanja katoličke zajednice mladih Synaxis u gradu Rijeci u događajima koji su vezani za hrvatsko proljeće i politička zbivanja u gradu. Budući da je nekolicina članova te zajednice, osim vjerskog djelovanja, vrlo aktivno sudjelovala i u društvenom i političkom životu grada u spomenutom razdoblju, riječko partijsko rukovodstvo etiketiralo je tu zajednicu kao »klerofašističku grupaciju« te su oni snosili najteže posljedice studentskoga pokreta i uopće hrvatskoga proljeća u Rijeci.

KLJUČNE RIJEČI: *Rijeka, hrvatsko proljeće, katolička zajednica mladih Synaxis.*

Nakon Drugoga vatikanskoga koncila¹ sve su očitija bila liberalnija strujanja unutar Katoličke crkve. Tako su se ona očitovala i sve većom ulogom laika u duhovnom životu i rastu Crkve, ali i svakog pojedinca u zajednici, što zapravo predstavlja poziv na laički apostolat.

Takve promjene unutar Crkve bili su sve vidljivije i na području tadašnje SR Hrvatske, a time i u gradu i tadašnjoj općini Rijeka, odnosno na području tada vrlo važne, novouspostavljene, od 27. srpnja 1969., Riječko-senjske nadbiskupije i metropolije.² Za prvog

¹ Nakon što je 1961. godine papa Ivan XXIII. objavio encikliku *Mater et magistra*, kojom je naglašeno odstupanje od konzervativizma te socijalnoga nauka Crkve, sazvaio je 1962. II. vatikanski koncil, koji je trajao do 1965. U 16 zasjedanja doneseno je 16 shema, raspravljalo se o ekumenizmu i istočnim crkvama, slobodi vjere, Crkvi u modernom svijetu, pokušao se naći dijalog i s nekršćanima, definirali su se položaj i prava biskupa, poticano je uvođenje narodnoga jezika u liturgiju, oživio je dakonat, laicima je dano odgovornije mjesto u Crkvi. Usp. Rene LAURENTIN, *Bilanca koncila*, Zagreb, 1971.

² O osnutku metropolije: Makso PELOZA, *Riječka metropolija. Prošlost i sadašnjost. Bibliografija. Karte*, Rijeka, 1973.; usp. i njegove priloge u brojevima *Novog lista* od 2. do 16. lipnja 1970.; *Riječko-senjska nadbiskupija*, Rijeka, 1997.; usp. i Petar STRČIĆ, »Kratki prilog nacrtu sinteze Riječke nadbiskupije/metropolije«, *Rijeka*, god. VIII, br. 1, Rijeka, 2003., str. 21–38; ISTI, »Riječka nadbiskupija i metropolija: nacrt za povijesnu sintezu«, *Sveti Vid*, Zbornik radova, sv. 8, Rijeka, 2003., str. 11–63; Mile BOGOVIĆ, »Nastanak i

nadbiskupa i metropolita bio je imenovan dr. Viktor Burić, senjski biskup.³ Kao sufraganske, nova metropolija okuplja tri sjevernojadranske hrvatske biskupije: Riječko-senjsku, Krčku i Porečko-pulsku.

Na tragovima i zaključcima dokumenata Drugoga vatikanskoga koncila u to se vrijeme počinju okupljati i mladi katolici grada Rijeke i njezine okolice. Upravo u porukama Koncila nalaze snažan poticaj za traženje svojega mjesta u Crkvi, ali i društvu. Presudan je bio dolazak mladoga o. Tihomira Ilije Zovka⁴ u Rijeku 1965. Njegovim dolaskom započinje vrlo aktivno okupljanje srednjoškolaca, studenata i mladih radnika, mladih katoličkih laika na vjeronaučnim susretima, koncilskim tribinama, debatama i liturgiji u dominikanskoj župi sv. Jeronima, u samostanu u samome središtu grada. Tijekom idućih godina njihova je aktivnost sve više rasla, pa tako osim što na predavanjima i susretima živih sadržaja i rasprava šire suvremene teološke misli, sve jasnije artikuliraju i svoje programsko djelovanje.

Tako su, u skladu s pokoncilskim strujanjima, 14. prosinca 1969. organizirali prvi duhovni susret pod imenom Synaxis I⁵ mladih katolika Rijeke na Kozali u crkvi Svih svetih. Iako, što će se poslije uočiti, riječ *synaxis* ima više značenja,⁶ zanimljivo je primijetiti da se riječka katolička mladež okuplja u skladu s pojmom koji simbolizira vraćanje na izvore kršćanstva.⁷ Postoje različiti podatci o broju okupljenih na prvom susretu, od 300 do 600-tinjak mladih. O tom je susretu članak objavio *Glas Koncila*, ali i druga vjerska, katolička glasila.⁸ U prigodnoj brošuri-biltenu tiskan je i program te načela susreta.⁹ U njegovu uvodniku autori ističu kako se susretu odazivaju u duhu pokoncilске obnove sa spremnošću i željom da razaberu *znakove vremena* te da spoznaju i odrede svoje mjesto u svojoj vjeri i u svojoj Crkvi.¹⁰ Voditelj susreta bio je o. T. Zovko, a diskusiju su mladi vodili nakon izlaganja dr. Marijana Valkovića¹¹ na temu »Mladi laik u Crkvi«. Na susretu

prve godine Riječko-senjske nadbiskupije (1966.–1979.) i inicijative na polju obiteljskog pastoralaa, *Riječki teološki časopis*, sv. 28, br. 2, Rijeka, 2006., str. 413–423.

³ Rođen 1897. u Rijeci, gdje je i umro 1983.

⁴ Roden 1937., svećenik dominikanac, u to vrijeme na dužnosti priora dominikanskog samostana u Rijeci.

⁵ Od grčke riječi *synagō* što znači svoditi, skupljati, sazvati; skupština, zborovanje; okupljanje prvih kršćana pri lomljenju kruha na euharistijsko slavlje.

⁶ Synaxis – zajednica mladih u crkvi sv. Jeronima u Rijeci; Synaxis I – prvi susret mladih (Kozala, 14. prosinca 1969.); Synaxis II – drugi susret mladih (Trsat, 5. i 6. prosinca 1970.); Synaxis – udruga građana izdavača lista; *Synaxis, orijentaciona traženja mladih u Crkvi i svijetu* – list mladih; Synaxis – riječki slučaj; usp. Vladimir ŽMAK, »Dosljednost katoličkom i slobodarskom duhu«, *Dometi*, god. XVIII, br. 1–2, Rijeka, 2008., str. 11–12; ISTI, »Synaxis, pretjeran iskorak ili propuštena šansa«, *Riječki teološki časopis*, sv. 28, br. 2, Rijeka, 2006., str. 469–482; Darko DEKOVIĆ, »25. obljetnica zborovanja riječke katoličke mladeži – Synaxis I.«, *Dometi*, god. IV, br. 12, Rijeka, (1971.)/1994., str. 103–114. (dalje: *Dometi*, br. 12, Rijeka, [1971.]1994.).

⁷ Zlatko FRID, *Kontestatorske grupe u Katoličkoj Crkvi u Jugoslaviji*, Zagreb, 1976., str. 66.

⁸ »Mladi znaju iznenaditi«, *Glas Koncila*, br. 1, Zagreb, 11. siječnja 1970., str. 2; integralni tekst ovoga članka donose također *Dometi*, br. 12, Rijeka, (1971.)/1994., str. 114; »SYNAXIS – susret mladih na Rijeci«, *Glas Koncila*, isto, str. 11 i 12; »Kao žedna zemlja«, *Bakarska zvona*, god. VIII, br. 1, Rijeka, 1970., str. 1, 3, 7; »Susret mladih katolika u Rijeci«, *Veritas*, br. 2, Zagreb, 1970., str. 29; »Ekumenizam i njegovo naličje«, *Vjesnik đakovačke biskupije*, god. XXIII, br. 4, Đakovo, 1970., str. 76–78.

⁹ *SYNAXIS – susret mladih katolika Rijeke*, Bilten I, 14. prosinca 1969.

¹⁰ *Isto*, str. 1.

¹¹ Roden 1927. u Vrbniku na otoku Krku, umro u Zagrebu 2000.; bio je profesor moralne teologije i društvenog nauka Crkve, a u to vrijeme rektor Bogoslovnog sjemeništa i rektor Visoke bogoslovne škole u Rijeci (1968.–1974.).

su bile istaknute ispisane parole i polijepljene po zidovima crkve: *dijalog umjesto diktata, diskusija umjesto denuncijacije, bratstvo umjesto tutorstva, otvorenost umjesto mistifikacije, komunikacija umjesto ekskomunikacije*.¹² Toga su dana donijeli i zaključnu Povelju, tj. Dokument susreta mladih katolika Synaxis pod naslovom »Crkva se ne smije brinuti za svoju vlastitu budućnost« te zaključke susreta u pet točaka, što je objavljeno u istoimenom časopisu.¹³ Oni su svoje zaključke i smjernice temeljili upravo na koncilskom dokumentu »Gaudium et spes«.¹⁴ U diskusiji su iznijeli svoje kritike i razmišljanja o ulozi, djelovanju i angažmanu mladih u Crkvi i župnoj zajednici, o organiziranju župa za mlade, o izboru i potrebnim kvalitetama vjeroučitelja, a također su izrazili i nekoliko zahtjeva i želja za promjenama – da se pojača i organizira rad osnovnih centara gdje se već okupljaju mladi, da se formira koordinacijski centar u kojem će se sastajati katehete, da se više brige posveti kvalitetnoj katehizaciji te da se pronađu odgovarajuće prostorije u kojima će biti omogućeno sastajanje i zajednički rad mladih.¹⁵

Taj je susret zapravo bio prvi kongres, zborovanje katoličke mladeži grada Rijeke i njezine okolice. Bio je to i prvi izlazak u javnost jedne takve katoličke zajednice koja se svojim programom zalaže za veću ulogu laika u vjerskome, ali i društvenom i političkom životu te je već u početku izazvao nezanemarljivu pozornost.¹⁶ Bitno je naglasiti da je na tome susretu sudjelovao i nadbiskup dr. V. Burić te je mladim katolicima izrazio podršku. Upravo *Bakarska zvona* prenoseći vijest o održanom susretu između ostaloga ističu kako nadbiskup sve to nije doživio kao »novotarsku opasnost«, nego kao nadu Crkve u Rijeci i u cijeloj Riječkoj metropoliji.¹⁷

Time zapravo počinje šire okupljanje i djelovanje te skupine riječke katoličke mladeži. Nakon prvog održanoga duhovnog susreta, koji je već tada jasno pokazivao smjernice i iskorak u duhovnom, ali i društvenom angažman mladih u Riječko-senjskoj nadbiskupiji i metropoliji, zajednica je imala oko 200-tinjak članova. Za duhovnog asistenta mladi su odabrali o. T. Zovka, a njihova se aktivnost očitovala na mnogim poljima vjerskoga, ali sve više i društvenog života.¹⁸ Tako su prigodom proslave Riječke metropolije, 9. i 10. svibnja 1970., sudjelovali na susretu mladih metropolije na Trsatu,¹⁹ a potkraj srpnja iste godine posjetili su mlade katolike u Milanu. Inicirali su i osnivanje riječkoga Caritasa pri

¹² Z. FRID, *Kontestatorske grupe*, str. 66.

¹³ Povelja susreta riječke katoličke mladeži, ali i zaključci te izlaganje dr. M. Valkovića i diskusija mladih objavljeni su u časopisu *Synaxis, orijentaciona traženja mladih u Crkvi i svijetu*, sv. 1–2, Rijeka, 1970. Časopis su izdali i uredili studenti Instituta za teološku kulturu laika (ITKL) Rijeka, a glavni i odgovorni urednik bio je Darko Deković. Također, zaključnu Povelju, bez ikakvih jezičnih preinaka, donose i *Dometi*, br. 12, Rijeka, (1971.)/1994., str. 112; usp. »Kao žedna zemlja«, *Bakarska zvona*, god. VIII, br. 1, 1970., str. 3; Vladimir ŽMAK, *Synaxis*, str. 473–477; Tihomir Ilija ZOVKO, »Darko Deković i Synaxis«, *Dometi*, god. XVIII, br. 1–2, Rijeka, 2008., str. 24–27.

¹⁴ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Pastoralna konstitucija »Gaudium et spes«: o Crkvi u suvremenom svijetu, str. 619–768; usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti, latinski i hrvatski*, Zagreb, 1980.

¹⁵ Z. FRID, *Kontestatorske grupe*, str. 67–68; *Synaxis, orijentaciona traženja mladih u Crkvi i svijetu*, sv. 1–2, Rijeka, 1970.

¹⁶ »Odazivljemo se«, *Bakarska zvona*, god. VIII, br. 2, Rijeka, 1970., str. 5.

¹⁷ »Kao žedna zemlja«, *Bakarska zvona*, god. VIII, br. 1, Rijeka, 1970., str. 1.

¹⁸ V. ŽMAK, *Synaxis*, str. 478–479.

¹⁹ »Sastanak mladih riječke metropolije«, *AKSA (Aktualnosti Kršćanske sadašnjosti)*, br. 7, Zagreb, 1970., 23. svibnja 1970., str. 3; usp. Tihomir Ilija ZOVKO, »Darko Deković i Synaxis«, str. 28.

dominikanskom samostanu,²⁰ zatim Institut za teološku kulturu laika (ITKL),²¹ po uzoru na onaj osnovan u Zagrebu, čijim je predstojnikom bio imenovan također o. T. Zovko te već spomenuti istoimeni časopis *Synaxis*.²² Da bi časopis dobio pravo javnosti, u lipnju su 1970., kako je bilo uobičajeno, podnijeli zahtjev tijelima nadležne vlasti, na riječkome Okružnom sudu, Sekretarijatu javne sigurnosti za registraciju kršćanske zajednice *Synaxis* kao pravne osobe – *grupa građana Synaxis, zajednica mladih kršćana*. Iako je zahtjev prvotno odbijen,²³ potvrda je stigla, ali nakon više od godinu dana, krajem studenoga 1971., svega tjedan dana prije događanja u Karadorđevu. T. Zovko, Darko Deković,²⁴ Ivo Furlanis,²⁵ Đuro Lanc,²⁶ Vladimir Žmak²⁷ bili su njezini prvi registrirani članovi.²⁸ Prema nekim podatcima, objavljenim u *Glasu Koncila*,²⁹ bio je to prvi slučaj u povijesti SFR Jugoslavije da je jednoj zajednici katoličkih vjernika odobrena registracija kao pravne osobe.³⁰

ITKL osnovan je 22. rujna 1969. pri Visokoj bogoslovnoj školi u Rijeci,³¹ dekret je potpisao nadbiskup dr. V. Burić, a u skladu s Deklaracijom II. vatikanskoga koncila o kršćanskom odgoju.³² Sjedište Instituta bilo je u prostorijama dominikanskoga samostana u Rijeci, a djelovao je pri Visokoj bogoslovnoj školi. Inicijator, osnivač i voditelj, predstojnik Instituta bio je također o. T. Zovko, a potvrđen je istim nadbiskupovim dekretom. Prve akademske godine rada 1969./70. Institut je upisalo 35 (37) studenata, a druge, 1970./71., njih 50 (40).³³ Program rada, koji je uključivao predavanja, bio je nadopunjen i studentskim vjeronaukom.³⁴ Kako ističe Janko Torbar – studentski vjeronauk jest *nešto sasvim novo u našoj Crkvi čega prije rata nije bilo, a čega u tom smislu nema ni u drugim zemljama*.³⁵ Uvođenje studentskog vjeronauka zapravo je samo jedna od »novina« koja je dovela do uspješnoga pastoralnog rada o. T. Zovka s mladima u gradu tih godina.

²⁰ »Pola sata u riječkom Caritasu«, *Bakarska zvona*, god. IX, br. 7–8, Rijeka, 1971., str. 10; »Izvještaj riječkog Karitasa za 1972. godinu«, *Bakarska zvona*, god. X, br. 1, Rijeka, 1973., str. 5.

²¹ Tihomir Ilija ZOVKO, »Darko Deković i Synaxis«, str. 13–31.

²² »Synaxis – časopis za mlade«, *AKSA*, br. 13, Zagreb, 1970., 4. srpnja 1970., str. 4 i 5.

²³ »Časopis za mlade *Synaxis* nije dobio dopuštenje za izlaženje«, *AKSA*, br. 30, Zagreb, 1970., 31. listopada 1970., str. 2.

²⁴ Rođen 1947. u Rijeci, gdje je i umro 2008.; tada je bio student Pedagoške akademije u Rijeci.

²⁵ Rođen 1945. u Splitu.

²⁶ Rođen 1946. u Osijeku; tada je kao ing. strojarstva bio zaposlen u riječkoj tvornici Torpedo.

²⁷ Rođen 1948. u Rijeci; tada na studiju medicine u Rijeci.

²⁸ Tihomir Ilija ZOVKO, »Darko Deković i Synaxis«, str. 17.

²⁹ Mirko DOŠEN, »Sastanak sinaksista nakon 25 godina«, *Glas Koncila*, br. 47, Zagreb, 20. studenoga 1994., str. 14.

³⁰ *Domesti*, br. 12, Rijeka, (1971.)/1994., str. 109.

³¹ »U Rijeci otvoren Institut za teološku kulturu laika«, *Glas Koncila*, br. 22, Zagreb, 9. studenoga 1969., str. 7; usp. i *Visoko školstvo na području Riječko-senjske metropolije* (ur. Mile BOGOVIĆ), Zagreb – Rijeka, 1999., str. 305–307.

³² DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Deklaracija »Gravissimum educationis«: o kršćanskom odgoju, str. 361–380; usp. i DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Dokumenti*, nav. dj.

³³ »Institut za teološku kulturu laika«, *Bakarska zvona*, god. VIII, br. 6, Rijeka, 1970., str. 5; *Visoko školstvo*, nav. dj., str. 307.

³⁴ »Slušači Instituta za teološku kulturu laika u Rijeci zadovoljni radom u prošloj godini«, *AKSA*, br. 23, Zagreb, 1970., 12. rujna 1970., str. 2; »Počelo se u hladnoj sakristiji, studenti – iznimke«, *Bakarska zvona*, god. VIII, br. 5, 1970., Rijeka, str. 7, 8.

³⁵ Janko TORBAR, »*Slučajevi studenata-vjernika u Crkvi u Hrvatskoj*, Zagreb, 1971., str. 3-4; Ćiril PE-TEŠIĆ, *Što se događa u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj?*, Zagreb, 1972., str. 48.

Aktivnost članova zajednice nije jenjavala. Tako su, uz dopuštenje voditelja misnog slavlja, počeli u Rijeci i govoriti, propovijedati na nedjeljnim misama.

S vremenom su se, međutim, počela javljati negodovanja i upozorenja u vezi s njihovim djelovanjem. Uskoro je, što se moglo i očekivati, reagirala i šira društveno-politička javnost grada Rijeke, ali, što je zanimljivo, i sami crkveni krugovi.³⁶ Neke su reakcije i vrlo oštre, pa je tako svećenik Vjekoslav Sučić³⁷, nakon susreta mladih na Kozali, dao izjavu časopisu *Svjedočenja*, gdje je, između ostaloga, zaključio kako se Synaxis *mno-gima činio diskutabilan, suviše agresivan i da su se čuli glasovi upozorenja i rezervi*.³⁸ Kritike su se odnosile *većinom na poglede i stavove što ih je o. T. Zovko iznosio u svojim propovijedima u crkvi sv. Jeronima, služeći se nesmotrenim, diskutabilnim i nepotpunim izričajima u iznošenju vjerske istine i čestim prenaglašavanjem negativnih pojava u životu Crkve, ne ustručavajući se ni od kritike službenih dokumenata vrhovnog crkvenog učiteljstva...*³⁹ Štoviše, do jeseni 1970. i prvi riječki nadbiskup – metropolit dr. V. Burić upozorio je starješinu dominikanaca u SFR Jugoslaviji, provincijala, na rad i djelovanje o. T. Zovka.⁴⁰

Unatoč upozorenjima, oni su početkom prosinca 1970. organizirali i održali i drugi duhovni susret, odnosno zbor katoličke mladeži grada Rijeke – Synaxis II. na Trsatu, u svetištu Gospe Trsatske, u kapeli zavjetnih darova.⁴¹ Uz velik broj okupljene riječke mladeži, tom su susretu prisustvovali i mladi iz drugih dijelova SR Hrvatske, iz Zagreba, Splita, Osijeka i Pule te iz Bosne i Hercegovine, Slovenije i Italije, njih ukupno oko 500-tinjak.⁴² Izlaganja su imala tada dva istaknuta teologa dr. Ante Kresina (tema »Crkva budućnosti«),⁴³ dr. Vjekoslav Bajsić (»Crkva u našem društvu«)⁴⁴ te ing. Đ. Lanc (»Proroci na pragu budućnosti«). Susret se održao pod geslom »Crkva budućnosti«. Diskutiralo se vrlo aktivno i polemično o religiji kao realnoj osnovi za mijenjanje svijeta u bolju, pravedniju i humaniju ljudsku zajednicu, zatim o demistifikaciji religije, o unutrašnjim odnosima u Crkvi, a zahtijevali su i da se napuste teritorijalne župe te da

³⁶ Stare crkvene strukture teško su prihvaćale dinamičnost, otvorenost te razgovore o svojevrsnim dotadašnjim *tabu* temama koje je potaknula katolička zajednica mladih u Rijeci okupljena oko T. Zovka. Nije im odgovaralo ni njihovo kritičko stajalište prema nekim riječkim svećenicima, crkvenim dokumentima i crkvenoj hijerarhiji.

³⁷ Rođen je 1925. u mjestu Niska (Beli) na otoku Cresu, a umro 2003. u Rijeci; u to vrijeme bio je župnik župe sv. Romualda i Svih svetih na Kozali te dekan riječkoga svećenstva prvostolnoga dekanata.

³⁸ Z. FRID, *Kontestatorske grupe*, str. 68; »Vjekoslav Sučić, Povijesni osvrt na pastoralnu situaciju u Rijeci 1971.«, *Svjedočenja, grada i pogledi*, br. 60, Zagreb, 1971., str. 2.

³⁹ Č. PETEŠIĆ, *Što se događa u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj?*, str. 51–52.

⁴⁰ *Isto*, str. 52.

⁴¹ »II susret mladih kršćana Rijeke na Trsatu«, *AKSA*, br. 34, Zagreb, 1970., 28. studenoga 1970., str. 5; »Susret mladih katolika (Synaxis) na Trsatu (u Rijeci) 5. i 6. prosinca o. g.«, *Bakarska zvona*, god. VII, br. 7–8, Rijeka, 1970., str. 9; »Nova traženja za orijentaciju naših mladih«, *Bakarska zvona*, god. VIII, br. 1, Rijeka, 1971., str. 1–3.

⁴² *Dometi*, br. 12, Rijeka, (1971.)/1994., str. 103.

⁴³ Rođen je 1934. u selu Kresini nedaleko od Žminja, a umro 1990. u Rijeci; od 1966. pa do smrti profesor Visoke bogoslovske škole (VBŠ) u Rijeci; »Dr Ante Kresina: Crkva budućnosti«, *Bakarska zvona*, god. VIII, br. 1, Rijeka, 1971., str. 4.

⁴⁴ Rođen je u Čakovcu 1924., a umro u Zagrebu 1994.; hrvatski filozof i teolog, svećenik.; tada dekan Bogoslovnog fakulteta (BF) u Zagrebu.

se osnuju novi suvremeni centri za pastoralizaciju te da se kršćani angažiraju u društvu i sudjeluju u društvenom i političkom životu svoje države.⁴⁵ I o tom susretu riječke katoličke mladeži izvijestili su vjerski listovi.⁴⁶

Djelovanje mladih ni u Crkvi više nije primano s odobravanjem. Tako je nadbiskup dr. V. Burić, iako je, kako rekosmo, u početku dao punu podršku mladim katolicima grada Rijeke na I. susretu, sada bio vrlo oštar u ocjeni sadržaja toga skupa pa je rekao da je na skupu bilo i *stavova koji se ponekad teško dadu uskladiti sa stavovima Isusa Krista i naukom Katoličke crkve*.⁴⁷

Ovdje je potrebno spomenuti zanimljivost: upravo o ulozi i političkome angažmanu katolika posebno su se polemično razvile rasprave. Teza o političkom angažmanu sinaksista različito je tumačena: *jedni su je shvatili kao angažman vjernika u okviru postojećih društvenih struktura i suradnji s njima; drugi su to tumačili kao »konfrontaciju s komunistima sa Crkvom i Evandjeljem na čelu, koji ostaju čovjeku jedina nada u ostvarenju pravednijeg društva«; predlagano je da se izade na ulice, među radnike, omladinu, na radna mjesta, u školu, zabavne centre, gdje treba »svjedočiti Krista«; bilo je predloženo da se u kolovozu 1971. godine u sklopu »Marijanskog kongresa« u Mariji Bistrici organizira i kongres mladih. Zastupnici koncepta »konfrontacije s komunistima« bili su vrlo glasni iako malo brojni. Među njima isticali su se I. Z. Čičak, kasniji prorektor Sveučilišta u Zagrebu i grupica njegovih pristalica*.⁴⁸

Svega nekoliko dana poslije, 10. prosinca, održan je redoviti mjesečni sastanak riječkih svećenika na kojem su u oštrim istupima iskazana sve jasnija i glasnija nezadovoljstva u vezi s diskusijama održanima na trsatskom susretu te posebno što se tiče stajališta i nazora koje je iznosio o. T. Zovko o teološkom učenju riječkih svećenika.⁴⁹ Mjesec dana poslije, 7. siječnja 1971., na novom sastanku riječkoga svećenstva, opet se govorilo o Zovkovu radu i njegovu iznošenju kršćanskoga nauka zajednici mladih Synaxis te je pozvan da se izjasni o nekim svojim teološkim stajalištima (npr. kakva je njegova vjera u Presveto Trojstvo te njegovo poimanje božanstva i uskrsnuća Kristova).⁵⁰ Jasno je bilo kako je to bio redovnikov pretjerani iskorak za riječke crkvene krugove.⁵¹ Većina je situaciju ocijenila kao političku aktivnost te zajednice, što je, prema njihovu mišljenju, moglo izazvati reakcije društveno-političkih struktura, što se ubrzo i dogodilo, te negativno utjecati na odnos cijele Katoličke crkve i društvene zajednice u Rijeci pa su uslijedili razgovori između

⁴⁵ Z. FRID, *Kontestatorske grupe*, str. 70–71.

⁴⁶ »Nekoliko misli uz sastanak SYNAXIS«, *Pogledi*, god. IV., br. 1–2, Rijeka, 1970./1971., str. 26–27.

⁴⁷ Č. PETEŠIĆ, *Što se događa u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj?*, str. 52; »Nadbiskup dr Viktor Burić mladim kršćanima...«, *Bakarska zvona*, god. VIII, br. 1, Rijeka, 1971., str. 2; »Vjekoslav Sučić, Povijesni osvrt na pastoralnu situaciju u Rijeci 1971.«, *Svjedočenja, građa i pogledi*, br. 60, Zagreb, 1971., str. 3.

⁴⁸ Z. FRID, *Kontestatorske grupe*, str. 71–72.

⁴⁹ Z. FRID, *Kontestatorske grupe*, str. 74–75; »Vjekoslav Sučić, Povijesni osvrt na pastoralnu situaciju u Rijeci 1971.«, *Svjedočenja, građa i pogledi*, br. 60, Zagreb, 1971., str. 3 i 4.

⁵⁰ »Dijalog riječkog svećenstva u vezi s teološkim mišljenjima Tihomira Ilije Zovka, pokretača grupe Synaxis«, *AKSA*, br. 41, Zagreb, 1971., 16. siječnja 1971., str. 6b; usp. Tihomir Ilija ZOVKO, »Darko Deković i Synaxis«, str. 27–28.

⁵¹ »Riječki svećenici o sastanku održanom 7. siječnja 1971.«, *AKSA*, br. 46, Zagreb, 1971., 20. veljače 1971., str. 9; »Izjava riječkog svećenstva o svom sastanku od 7. I 1971. (povodom pisanja AKSE i Glasa koncila)«, *isto*, prilog, str. 1 i 2.

nadbiskupa V. Burića, provincijala hrvatskih dominikanaca u Zagrebu o. Drage Kolimbatovića, T. Zovka i drugih nekoliko puta tijekom siječnja.

Potvrdu o ozbiljnosti situacije, potencijalnoj političkoj aktivnosti i radu riječke katoličke zajednice mladih, vidimo i iz izvještaja sa sjednici Općinskoga komiteta SKH Rijeka održane 14. siječnja 1971. Vrlo se oštro i kritički raspravljalo o njihovu djelovanju i društveno-političkom angažmanu. Tako je Tomislav Pilepić⁵² dao nekoliko zanimljivih izjava, ali i oštrih kritika njihove aktivnosti: *...Imamo podatke da grupa uz Čička kontaktira direktno s Rijekom. Ta grupa ne istupa u ime grupa katolika, nego u obliku grupe studenata koja se poznaje. Naime, oni se tako i nazivaju, međutim, to su uvijek isti iz te grupe. Oni sada djeluju u okviru Dominikanskog samostana u Rijeci gdje se okupljaju. Interesantno je istaći i to da se i jedan dio katoličke crkve boji svih tih kretanja, jer to znači drugim riječima gurati crkvu u politiku i doći u sukob s društveno političkim sistemom. U samoj crkvi, kod pojedinaca – svećenika i njihovih poglavara, postoji loše gledanje, odnosno jedna određena bojazan na tu grupu. Čak i isusovci s jednim podozrenjem gledaju na ovu akciju. ... Smatram isto tako da ćemo morati angažirati i Komisiju za vjerska pitanja da poduzme konkretne akcije zajedno s katoličkom crkvom u Rijeci, da im se iznese akcija ove grupe, što odudara od naših dosadašnjih odnosa sa crkvom.*⁵³ Slično je mislio bio i jedan od članova komiteta Ante Andracka. On na kraju svog izlaganja negativno ocjenjuje i opću situaciju s mladima na području grada i okolice. Između ostaloga, navodi: *... Vama je poznato da se na ovom području regije unatrag četiri godine sistemski prati rad crkve, da postoji bezbroj zaključaka itd. što je trebalo učiniti, ali masu zaključaka je ostalo mrtvo slovo na papiru i nije došlo do njihove realizacije i sada se susrećemo s jednom jačom organizacijom mladih studenata – laika, a vode ih »stari križari« koji su bili suđeni za djelatnost protiv naroda, što predstavlja veliku opasnost ukoliko mi ne poduzmemo neke konkretne akcije.*⁵⁴ Nadalje ističe negativnost povezanosti riječke katoličke grupe mladih, koji su većim dijelom studenti upravo pedagoških smjerova na riječkim višim i visokim školama te fakultetima. Tako u nastavku svoga izlaganja navodi: *Nije slučajno što se s većim brojem pristalica ovog pokreta susrećemo na VPŠ-u i na Pedagoškoj akademiji. Prema sporazumu ostaje da se crkva ne odriče odgoja i da će se boriti i dalje da stekne pravo da djeluje na formiranju mlade generacije. U vezi s time, oni veliki dio svojih učenika orijentiraju organizirano na prosvjetnu struku i upućuju ih na VPŠ. Ako se to nastavi, mi ćemo za neko vrijeme imati daleko složeniju situaciju nego što je imamo danas, jer će se to proširiti. ... Sada imamo konkretan slučaj u Rijeci da nam se jedna nastavnica vjenčala u crkvi. U toj demokraciji došlo je do slobodnog izražavanja vjerskog uvjerenja i ako se to tako nastavi za par godina ćemo u nastavničkim vijećima i u tim radnim kolektivima imati vrlo lošu sliku. ... Ako pogledamo siromaštvo kulturnog i zabavnog života koji Rijeka pruža omladini, onda nije čudo, što ih oni mogu sakupiti u crkvu, jer je sve ostalo zauzeto komercijalnostima itd.*⁵⁵

⁵² Tadašnji sekretar Ideološko-političke komisije Općinskoga komiteta SK Rijeke.

⁵³ HR-DARI, Općinski komitet SKH Rijeka 1971., Zapisnici i materijali sa sjednica Općinskoga komiteta i razni materijali, Zapisnik sa sjednice Općinskoga komiteta SKH Rijeka od 14. siječnja 1971.

⁵⁴ Isto.

⁵⁵ Isto.

U međuvremenu, takva su dinamična strujanja riječke katoličke mladeži odjeknula i u drugim sličnim zajednicama širom SR Hrvatske. Primjerice, 24. siječnja 1971. okuplja se i katolička mladež susjedne Krčke biskupije. Mladi su organizirali susret pod naslovom »Jedno srce – jedna duša«, a 20. ožujka u Zagrebu je priređen susret »Skup mladih kršćana Zagreb«. Na tom su zborovanju bili i članovi riječkog Synaxisa.⁵⁶

Pod pritiskom crkvenih krugova, a čini se i već spomenutoga riječkog komiteta SK,⁵⁷ 20. veljače 1971. posebnim dopisom nadbiskup V. Burić obavijestio je dominikanskog provincijala o svojoj odluci da o. T. Zovku oduzme kanonsku misiju propovijedanja i poučavanja. Tekst dekreta donesen je i u tisku 6. ožujka.⁵⁸ Odluka je precizna i porazna za Zovka. O njegovu neprimjerenom radu, između ostaloga, navodi se: *...ali moram konstatirati da Vaš način djelovanja izaziva u posljednje vrijeme sve negativnije reperkusije na pastoralnom i na doktrinalnom području. Time ste praktički odbili suradnju na općem pastoralnom radu u Rijeci i uzdrmali povjerenje ostalih pastoralnih radnika. ... Stekao sam uvjerenje da niste voljni revidirati svojih stavova. Od ostalih svećenika ne mogu, ni protiv svoje ni protiv njihove savjesti, zahtijevati da se nađu na Vašim pozicijama.*⁵⁹

Na tu nadbiskupovu odluku reagirali su sinaksisti, članovi zajednice mladih, te su nekoliko dana nakon donesenog dekreta, točnije 24. veljače 1971., razgovarali s nadbiskupom V. Burićem u prostorijama Riječke nadbiskupije i tražili da opozove ili obrazloži svoju odluku.⁶⁰ Isto očitovanje traženo je i javno u članku koji je objavljen u *AKSI i Glasu Koncila*.⁶¹ Usprkos tim pritiscima, nadbiskup, naravno, nije odustao od svoje odluke,⁶² pozivajući se i na koncilski dokument »*Ecclesiae sanctae*«.⁶³

No cijela situacija oko oduzimanja kanonske misije propovijedanja i poučavanja o. T. Zovku ubrzo je dobila još i šire razmjere. Tako o *riječkom slučaju Synaxis* traže detaljnije objašnjenje i mladi katolici iz Splita i Zagreba, a po gradu Rijeci skupljaju se potpisi u

⁵⁶ *Dometi*, br. 12, Rijeka, (1971.)/1994., str. 103.

⁵⁷ HR-DARI, Općinski komitet SKH Rijeka 1971., Zapisnici i materijali sa sjednica Općinskoga komiteta i razni materijali, Zapisnik sa sjednice Općinskoga komiteta SKH Rijeka od 14. siječnja 1971.

⁵⁸ »Dekret kojim je riječki nadbiskup oduzeo kanonsku misiju Tihomiru Iliji Zovku«, *AKSA*, br. 48, Zagreb, 1971., 6. ožujka 1971., prilog IV, str. 1.

⁵⁹ *Isto*, *AKSA*, br. 48, Zagreb, 1971., 6. ožujka 1971.; »Riječki nadbiskup suspendirao dominikanskog priora na Rijeci Tihomira Iliju Zovka«, *AKSA*, br. 47, Zagreb, 1971., 27. veljače 1971., str. 12–14; »Tko je i što u pitanju u Rijeci«, *Glas Koncila*, br. 5, Zagreb, 7. ožujka 1971., str. 6, 7, 9.

⁶⁰ »Riječki nadbiskup suspendirao dominikanskog priora na Rijeci Tihomira Iliju Zovka«, *AKSA*, br. 47, Zagreb, 1971., 27. veljače 1971., str. 13 i 14; »*Synaxis*, nadbiskup i svećenici u Rijeci, 24. veljače 1971.«, *Švjedočenja, grada i pogledi*, br. 61, Zagreb, 1971., str. 2–6.

⁶¹ »Izjava mladih katolika Rijeke o opozivu kanonske misije Tihomiru Iliji Zovku, dominikancu«, *AKSA*, br. 47, Zagreb, 1971., 27. veljače 1971., prilog II, str. 1.

⁶² »Izjava za tisak nadbiskupskog Ordinarijata na Rijeci povodom oduzimanja kanonske misije Tihomiru Iliji Zovku«, *AKSA*, br. 48, Zagreb, 1971., 6. ožujka 1971., prilog III, str. 1; »Mjesečni sastanak riječkog svećenstva«, *AKSA*, br. 49, Zagreb, 1971., 13. ožujka 1971., str. 9.

⁶³ Papa Pavao VI., M. P. *Ecclesiae sanctae* (I, 32): »Iz teškog razloga može svaki redovnik biti maknut iz povjerene službe bilo voljom vlasti koja je povjerila tu službu, pošto je upozorila redovničkog poglavara, bilo voljom poglavara, pošto je upozorio vlast koja je povjerila službu, jednakim pravom a da nije potreban pristanak drugoga; niti je dužan jedan drugome otkriti razloge svoje odluke, a još manje opravdati je. No ostaje pravo uložiti priziv in devolutivo na Apostolsku Stolicu.« Usp. *Crkva redovnicima, dokumenti o redovništvu (od koncila do danas)*, (ur. Hadrijan BORAK), Zagreb, 1974., str. 93–107; Č., PETEŠIĆ, *Što se događa u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj?*, str. 53.

prilog o. T. Zovku.⁶⁴ Komentar cijele situacije dao je i fra Zvonimir Bono Šagi,⁶⁵ u kojem, između ostaloga, kaže kako postupak prema Zovku treba osuditi barem s formalne strane, ali i s materijalne, jer *nigdje nije vidljivo da bi mu bila dokazana neka stvarna krivica*.⁶⁶ Na cijeli slučaj reagirali su i varaždinski svećenici – oni šalju otvoreno pismo riječkim svećenicima, odnosno riječkom prezbiteriju, te dovode u pitanje njihove postupke prema Zovku i mladima zajednice Synaxis.⁶⁷

Nakon biskupove odluke o. T. Zovko još je neko vrijeme ostao u Rijeci i, jer biskup nema ingerenciju u unutrašnjem uređenju dominikanskoga reda, do svibnja obnašao dužnost priora.⁶⁸ No Provincijalno vijeće dominikanske provincije poslalo je ispravak na navode objavljene u *AKSI*, 6. ožujka, te navodi kako je o. T. Zovko nakon dekreta dogovorno s o. provincijalom trebao za neko vrijeme napustiti Rijeku.⁶⁹ Prije početka nastave u ljetnom semestru na ITKL-u studenti i članovi zajednice Synaxis pokušali su čak i bojkotom nastave tražiti da se njihovim zahtjevima udovolji.⁷⁰ Nakon niza razgovora i pokušaja da ostane u Rijeci na službi, o. T. Zovko ipak 7. svibnja odlazi iz grada te nastavlja studij filozofije u Kölnu. Prije odlaska dao je o cijelom slučaju svoje očitovanje, koje je objavila *AKSA* 8. travnja 1971.⁷¹

U međuvremenu bila je održana i sjednica Općinskoga komiteta SKH Rijeka, 7. travnja 1971., na kojoj je glavna tema dnevnog reda bila vezana uz neke vidove djelovanja Katoličke crkve i mladih katolika u Rijeci. Na sjednici je izvještaj »O djelovanju katoličke crkve i mladih katolika u Rijeci« podnio i Dušan Dekanić, predsjednik Komisije za vjerska pitanja, a zatim je slijedila diskusija. U njoj je sudjelovao velik broj članova Komiteta. Ovdje ću izdvojiti samo neke njihove izjave: ... *Mislim da ne bi bilo dobro da tu stvar predimenzioniramo, a niti da je podcijenimo. ... Ako promatramo kretanja u gradu vidjet ćemo da su ona slična. Na Vežici npr. svake nedjelje pet stotina djece ide u crkvu. Sada se nameće pitanje djelovanja organizacije SK, kako da se postavi i koje forme rada da tu upotrebi.... Činjenica je da nam stotinu mladih ljudi stoji u crkvi u Starom gradu* (sv. Jeronim, op. a.) *dok pop drži prodiku, a kad je u pitanju pokretanje omladine na određene zadatke onda nas nema*.⁷² Također je govorio i Željko Grbac.⁷³ On je sinaksiste odvajao od Crkve: *Prvo, nije slučajno da su oni sinaksiste pokušali osnovati*

⁶⁴ »Traži se podrobnije objašnjenje riječkih događaja«, *AKSA*, br. 50, Zagreb, 1971., 20. ožujka 1971., prilog III, str. 1–5.

⁶⁵ Roden 1932. u Brodarovcu, Varaždinska županija; teolog, svećenik.

⁶⁶ »Komentar značajnijih događaja Crkve u Hrvatskoj«, *AKSA*, br. 53, Zagreb, 1971., 8. travnja 1971., str. 6 i 7.

⁶⁷ »Otvoreno pismo riječkim svećenicima«, *AKSA*, br. 49, Zagreb, 1971., 13. ožujka 1971., str. 8; »Otvoreno pismo prezbiterima Crkve u gradu Rijeka«, *AKSA*, br. 50, Zagreb, 1971., 20. ožujka 1971., prilog I, str. 1 i 2.

⁶⁸ »Tihomir Zovko i nadalje prior dominikanskog samostana u Rijeci«, *AKSA*, br. 48, Zagreb, 1971., 6. ožujka 1971., str. 5.

⁶⁹ »Ispravak. Tihomir I. Zovko i dalje prior dominikanskog samostana na Rijeci«, *AKSA*, br. 51, Zagreb, 1971., 27. ožujka 1971., str. 2.

⁷⁰ »Na Rijeci ometan početak nastave u ljetnom semestru na Institutu za teološku kulturu laika«, *AKSA*, br. 52, Zagreb, 1971., 3. travnja 1971., str. 8.

⁷¹ »Izjava Tihomira Ilije Zovka o riječkim događajima«, *AKSA*, br. 53, Zagreb, 1971., 8. travnja 1971., prilog, str. 1.

⁷² HR-DARI, Općinski komitet SKH Rijeka 1971., Zapisnici i materijali sa sjednica Općinskoga komiteta i razni materijali, Zapisnik sa sjednice Općinskoga komiteta SKH Rijeka od 7. travnja 1971.

⁷³ Tadašnji potpredsjednik Skupštine općine Rijeka i predsjednik zajednice visokoškolskih ustanova Rijeke.

kao grupu građana. To je zbog toga jer je i s njihove strane bilo izvjesnih rezervi u odnosu na namjere. Namjere nisu sigurno samo vjerske. Nemojmo da izjednačavamo ovo sa katoličkom crkvom.⁷⁴ Marijan Glavan⁷⁵ u svojoj je intervenciji upozorio na djelovanje jednog od prvaka riječkoga studentskog pokreta, D. Dekovića, koji: ... je vodio dramsku sekciju u »3. maju«. U »3. maju« nije mogao dobiti stipendiju i danas studira teologiju, gdje je dobio stipendiju. On bi sigurno i dalje radio u toj dramskoj sekciji da je mogao dobiti stipendiju. Nas su omladinci upozorili na njegove ideje i vidjeli smo da sada u »Glasu koncila« vodi bitku protiv ovog društva i Saveza omladine. Tu se postavlja pitanje djelovanja organizacije SK.⁷⁶ Upravo je D. Deković preuzeo glavnu ulogu i niz odgovornosti u djelovanju ove katoličke zajednice mladih tih godina. Dok je A. Andraka, između ostaloga, kazao: ... za stvaranje ove laičke elite okupljaju intelektualce, srednjoškolce i studente u Zagrebu i Rijeci, iako to nije nigdje napisano. ... Govorimo da crkva stvara svoju organizaciju i tačno je, jer ako se sinaksist organizira kao grupa građana to je onda političko naređenje.⁷⁷

Navedene ocjene, prosudbe i zaključci, ali i mišljenja drugih članova Općinskoga komiteta, jasno potvrđuju stajalište riječkoga partijskog rukovodstva o ulozi i djelovanju zajednice mladih Synaxis u Rijeci u vrijeme hrvatskog proljeća. Stoga ne čudi da su upravo njezini članovi bili nakon sjednice u Karađorđevu odabrani i prozivani najvećim krivcima za kontrarevolucionarna strujanja u politički čistome i pravilno usmjerenome gradu, a ne toliko i stariji kulturni, znanstveni i prosvjetni djelatnici grada.

Potresen i na neki način primoran nadbiskupovim stajalištem, i Zovkov dominikanski subrat o. Stanko Vukoja daje ostavku na mjesto profesora teologije na VBS-u u Rijeci,⁷⁸ te tako cijela situacija oko riječkog slučaja dobiva dodatne odjeke i šire u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj. Riječka katolička mladež, a ne samo ona u Synaxisu, ostaje tako bez vodstva, sama na poprištu sve oštrijeg obračuna s državnim vlastima, koji neizbježno slijedi.

No, za razliku od središnjih katoličkih glasila koji kritički ocjenjuju cijelu situaciju,⁷⁹ dijecezanski riječki list *Bakarska zvona* očekivano je dao punu podršku nadbiskupovoj odluci. Pritom su, između ostaloga, ocijenili izvještaje AKSE i *Glasa Koncila* – štoviše – pristranim i neobjektivnim.⁸⁰ Očito je kako su se javila neslaganja u redovima starijih svećenika. Zajednica mladih Synaxis pokušala je i u studenom 1971. slanjem pisma nadbiskupu V. Buriću pozitivno riješiti taj problem, i to tako da se o. T. Zovku povрати kanonska misija ili

⁷⁴ HR-DARI, Općinski komitet SKH Rijeka 1971., isto.

⁷⁵ Tadašnji predsjednik Predsjedništva Saveza studentske omladine Rijeke.

⁷⁶ HR-DARI, Općinski komitet SKH Rijeka 1971., isto.

⁷⁷ Isto.

⁷⁸ »Dao ostavku na službu profesora teologije na Visokoj bogoslovnoj školi u Rijeci«, *AKSA*, br. 57, Zagreb, 1971., 8. svibnja 1971., str. 3; također odlazi u Njemačku, u Limburg.

⁷⁹ »Ipak treba komentar«, *Glas Koncila*, br. 12, Zagreb, 13. lipnja 1971., str. 12.

⁸⁰ »Neka zbivanja u riječkoj Crkvi«, *Bakarska zvona*, god. IX, br. 2, Rijeka, 1971., str. 1; »Primjedbe na riječki slučaj«, *Bakarska zvona*, isto, str. 2; »Traži se detaljnije objašnjenje riječkih događaja«, *AKSA*, br. 50, Zagreb, 1971., 20. ožujka 1971., prilog III, str. 3 i 4; »Između bontona i vjere«, *Bakarska zvona*, god. IX, br. 3, Rijeka, 1971., str. 2; A. K., »Don Jure nam prigovara; Uz don Jurin komentar«, *Bakarska zvona*, god. IX, br. 4, Rijeka, 1971., str. 2.

da im se dodijeli drugi duhovni asistent te da se riječki ITKL vrati u prostorije dominikanskog samostana.⁸¹ Zahtjevi, što je bilo i očekivano, nisu bili prihvaćeni.⁸²

Budući da je zajednica mladih Synaxis na trsatskom susretu prihvatila teze o *političkom angažmanu vjernika na religioznoj osnovi*, to je otvorilo mogućnost i dovelo do daljnjega političkog manipuliranja tom skupinom, a što je, pak, prema rezultatima nekih istraživanja i prema nekim mišljenjima, bio glavni razlog njezina skretanja na klerikalističke pozicije i prodora nacionalista u zajednicu u proljeće 1971., nakon odlaska T. Zovka.⁸³

Doista je aktivnost članova riječke katoličke zajednice mladih Synaxis u to vrijeme bila naglašena i u javnome životu i društvenim zbivanjima grada. Osim karitativnoga, socijalnog rada te kulturnog djelovanja, temeljenog na smjernicama Drugoga vatikanskoga koncila, zamjetan je bio i njihov angažman u rješavanju aktualnih političkih pitanja, ali i kasnija sve važnija uloga u studentskim previranjima te u pokušaju organizacije studentskog štrajka u gradu u studenome 1971.⁸⁴

Tako je jedna skupina mladih riječkih katolika sinaksista politički djelovala vjerojatno prema direktivama I. Z. Čička,⁸⁵ prvog izabranoga zagrebačkoga sveučilišnog prorektora,⁸⁶ koji je dobio podršku te riječke skupine, a i on je bio student Instituta za teološku kulturu laika u Zagrebu. Sinaksisti su bili znatno prisutni u aktivnostima riječke studentske omladine. Bitno je ovdje naglasiti da su upravo neki od njih bili izabrani u Predsjedništvo Saveza studenata (SS).⁸⁷

Veliku su ulogu imali i u još življem djelovanju riječkog Ogranka Matice hrvatske (MH), odnosno u njegovu novoformljenom *Klubu sveučilištaraca*. Budući da se ulaskom veće skupine studenata, radničke mladeži te srednjoškolaca javila potreba za njihovim intenzivnijim okupljanjima i druženjima, ali i kulturnim djelovanjem, na prijedlog Matičinih studenata, Upravni odbor riječkog Ogranka MH donio je odluku o osnivanju *Kluba sveučilištaraca*. Bio je to prvi takav slučaj u povijesti Matice hrvatske da su sveučilištarci, studenti u tako velikom broju, masovno primljeni među članove. Osnivačka skupština *Kluba* održana je 28. svibnja 1971. u prostorijama poduzeća Transjug.⁸⁸ Za predsjednika *Kluba* bio je imenovan D. Deković, a za tajnika I. Biočić.⁸⁹ Klub je imao od 150 do 180

⁸¹ ITKL, nakon oduzimanja kanonske misije o. T. Zovku, bio je premješten u prostorije Nadbiskupskog doma.

⁸² »Pismo zajednice Synaxis riječkom nadbiskupu«, *AKSA*, br. 81, Zagreb, 1971., 13. studenoga 1971., str. 1 i 2.

⁸³ Z. FRID, *Kontestatorske grupe*, str. 73.

⁸⁴ Više o tome u Andrea ROKNIĆ, *Rijeka u Hrvatskome proljeću 1970.–1972.*, magistarski rad, Zagreb, 2007., str. 75–92.

⁸⁵ Izjava D. Dekovića i V. Žmaka autorici ovoga rada.

⁸⁶ Izabran 21. prosinca 1970. Neočekivano je pobijedio službenog kandidata Damira Grubišu.

⁸⁷ Nakon 17. travnja i neuspjelog pokušaja održavanja 16. redovite godišnje izborne skupštine SS Rijeke, trebalo je ponovno sazvati Skupštinu, pa je tako ona bila održana 8. svibnja u sindikalnom domu na riječkoj Mlaci. Na toj je Skupštini došlo do oštrog konfrontacije između studenata članova SKH, odnosno SSO Rijeke, i studenata članova *Kluba sveučilištaraca* i zajednice Synaxis; nazočni su bili predstavnici društveno-političkih organizacija grada i općine Rijeka te regije. Za novog predsjednika SS Rijeke izabran je Ante Rubeša. Osim izabranih 12 članova studenata komunista, u riječko rukovodstvo Predsjedništva SS bilo je izabrano i pet nacionalno-reformski opredijeljenih riječkih studenata, inače članova MH i zajednice riječke katoličke mladeži Synaxis. Bili su to Slavko Meštović, Zlatko Houra, Ante Maslač, Ivica Biočić i Ivan Tešinski. Od navedenih jedino I. Tešinski nije pripadao zajednici Synaxis.

⁸⁸ Igor VIOLIĆ, »Rijeka mladosti u Matici hrvatskoj«, *Novi list*, Rijeka, 5./6. lipnja 1971., str. 6.

⁸⁹ Roden 1950. u Kaštel Sućurcu; u to je vrijeme bio student 2. godine Medicinskoga fakulteta u Rijeci.

studenata, a njih petnaestak bilo je posebno aktivno. Većina njegovih članova bila je uključena i u vjersku katoličku zajednicu mladih Synaxis.⁹⁰

Budući da je iz zajednice Synaxis upravo u to vrijeme, u svibnju, udaljen o. T. Zovko, a zajednici riječka Crkva nije dala drugoga duhovnog asistenta te im je otkazano gostoprinstvo u ITKL-u, oni svoje mjesto rada i djelovanja traže drugdje. Tako se neuspješno pokušavaju uključiti u *Hrvatsko filozofsko društvo*. Naposljetku, potkraj svibnja, unutar riječkog Ogranka MH osnivaju već spomenuti *Klub sveučilištaraca*. Upravo će se stoga toj skupini mladih, politiziranih laika imputirati da su svoju vjersku djelatnost u mjesecima koji slijede »zamijenili« pretjeranom političkom aktivnošću kroz novoosnovani, prema nekim izvorima čak ilegalno, *Klub sveučilištaraca* te kako su upravo oni glavni nositelji nacionalnoga studentskog pokreta i negativnih strujanja u gradu Rijeci.

Svojim stajalištima i javnim deklariranjem vjerskog opredjeljenja te angažiranom društvenom aktivnošću, aktivnim sudjelovanjem u javnim diskusijama, živim i sadržajnim raspravama o temeljnim ustavnim promjenama, izazvali su protiv sebe dio vladajućih struktura u gradu. No, s obzirom na to da one nisu reagirale »kako treba«, življe se zainteresirala protuproljećarska centrala u vlasti SR Hrvatske, u Zagrebu, a donekle i ona u SFR Jugoslaviji u Beogradu, što ih je dovelo, u društvenim događajima koja slijede, do optužbi i pritvora već krajem 1971.⁹¹

Upravo zbog svojega političkog djelovanja, od vlasti okarakteriziranoga kao protudržavnog, članovi zajednice Synaxis, zapravo njih nekolicina, osmorica bili su osuđeni početkom 1972. na zatvorske kazne i lišeni prava javnog rada i djelovanja. Prvooptuženi i osuđeni na insceniranom i hitrom procesu protiv riječkih studenata bio je D. Deković. Slijedili su Ante Maslač,⁹² I. Biočić, S. Meštrović,⁹³ Z. Houra,⁹⁴ Slavko Matijević,⁹⁵ Andrija Buljević⁹⁶ te V. Žmak. U obrazloženju Optužnice izdane 10. lipnja 1972. od Okružnoga javnog tužilaštva Rijeka tako između ostaloga stoji kako je djelovanje ove studentske grupe u Rijeci bilo sinhronizirano i čvrsto povezano sa svim studentskim zbivanjima u Zagrebu i kako su sistematski djelovali u pravcu nasilnog i protuustavnog »obaranja« vlasti. Teretilo ih se da su planski i organizirano napisima, govorima i izjavama napadali društveno i političko uređenje SFR Jugoslavije i SR Hrvatske. Kako su djelovali u pravcu razbijanja povjerenja riječkih studenata u studentsko rukovodstvo Rijeka te kako su u toj svojoj djelatnosti koja je u dane studentskog štrajka u Zagrebu od 22. studenoga do 3. prosinca dosegla kulminaciju u pokušaju da se na svaki način, a radi podrške studentskom rukovodstvu u Zagrebu, organizira studentski štrajk i u Rijeci.⁹⁷

Brojni su novinski mediji vrlo intenzivno pratili zbivanja oko slučaja Synaxis, osobito nakon sjednice u Karađorđevu. Između ostalih i zagrebački *Vjesnik u srijedu* donosi članak

⁹⁰ Andrea ROKNIĆ, *Rijeka u Hrvatskome proljeću 1970.–1972.*, str. 56–58.

⁹¹ Izjava akademika Petra Strčića autorici ovoga rada.

⁹² Rođen 1949. u Stolcu, Bosna i Hercegovina; tada je završio 3. godinu Visoke industrijsko-pedagoške škole (VIPŠ) u Rijeci.

⁹³ Rođen 1948., u Prozoru, Bosna i Hercegovina; tada je bio na 4. godini VIPŠ-a.

⁹⁴ Rođen 1951. u Daruvaru.; tada je bio na 2. godini studija Medicinskog fakulteta u Rijeci.

⁹⁵ Rođen 1948. u Sv. Jurju, umro u Rijeci 2006.; tada je bio absolvent Medicinskog fakulteta u Rijeci.

⁹⁶ Rođen 1946. u Postirama na Braču; tada je bio na studiju Medicinskog fakulteta u Rijeci.

⁹⁷ Izbor dokumenata, *Dometi*, god. XVIII, br. 1–2, Rijeka, 2008., str. 59–78.

pod naslovom »Kako je Rijeka porazila pokret«. ⁹⁸ Autor članka Slavko Josipović ističe pozadinu nacionalističkih špekulacija da se pridobiju studenti najvećega lučkoga grada. Tako, između ostaloga, navodi kako je bitno istaknuti – da bi se bolje shvatila određena kretanja u »pokretu«, osobito u studentskim zbivanjima u Hrvatskoj, i posebice u Rijeci – da su u igru bili upleteni i određeni ljudi iz Katoličke crkve. U tekstu nadalje stoji da je upravo zbog energične inicijative riječkoga nadbiskupa, ali i osjetljivosti društveno-političkih organizacija u gradu, djelovanje riječkih sinaksista ostalo uglavnom u domeni vjere. Na izjave S. Josipovića reagirala je *AKSA*, ⁹⁹ dok 6. veljače 1972. *Glas Koncila* samo prenosi njihove izjave. ¹⁰⁰

U svojem vikend-izdanju 8. i 9. travnja 1972. *Novi list* donio je članak pod naslovom »Bijeli teror crnog pokreta« u kojem je zbog protudržavne djelatnosti vrlo oštro napadnuta skupina studenata, članova Matice hrvatske te članova zajednice Synaxisa. ¹⁰¹ Članak je pripremio novinar *Novog lista* Mirko Vujatović, koji ističe kako je kronologija događaja vezanih za nacionalni pokret u gradu Rijeci prikaz izvješća pripremljenog za izbornu sjednicu Sveučilišne konferencije SKH Rijeke. Autor opširnoga članka u nastavku navodi ulogu i djelovanje u vjerskim, ali i društvenim i političkim previranjima članova katoličke zajednice mladih Synaxis u Rijeci. Navodeći dijelove izvješća, između ostaloga, kaže: *Već krajem 1969. godine zapaženo je da se u okviru Instituta za teološku kulturu laika vode određene aktivnosti na širem okupljanju mladih vjernika-studenata i učenika. Odmah je uočeno da te akcije vode neki svećenici i studenti, najbliže rečeno, sumnjive političke prošlosti. Njihove osnovne teme razgovora bile su vezane za »loš položaj« vjernika u društvu i odnose laika i mladih svećenika s crkvenom hijerarhijom. Već tada je ocijenjeno da im je cilj politizacija na vjerskoj osnovi i stvaranje organizacija s političkim ciljevima. Jezgru je činila grupa Synaxis nazvana po listu kojeg je pokušala izdati.* Autor izvještaja posebno naglašava: *SK na Riječkom sveučilištu (visokoškolskoj sredini) već tada je, između ostalog naglasio da ne želi za partnera i saveznika u političkim zbivanjima grupaciju koja se politizira i organizira na vjerskoj osnovi, a kasnije i na nacionalističkoj, jer ona po svojim ciljevima i metodama predstavlja klerofašizam. Slijedi akcija komunističkog informiranja članstva SK i studenata o zbivanjima na sveučilišnoj skupštini u Zagrebu, pa, zahvaljujući tim aktivnostima, ... dolazi i do izglasavanja nepovjerenja Čičku. Na zborovima studenata u Rijeci došlo je do bezuspješnoga prvog jačeg organiziranja sinaksisovaca koji su se svesrdno vezali uz Čička, jer je on bio istaknuti aktivist u sličnoj zagrebačkoj grupi mladih katolika. Zanimljivo je da su sinaksisovci međusobno ocijenili kako je Čičkov izbor promašaj jer im on zbog svojih loših osobnih kvaliteta može blamirati prvu uspješnu akciju (tada već organiziranih i politiziranih mladih vjernika u Hrvatskoj). Angažman sinaksisovaca u obrani Čička prvi je izlazak te grupe na političku scenu izvan okvira katoličke*

⁹⁸ Slavko JOSIPOVIĆ, »Kako je Rijeka porazila pokret«, *Vjesnik u srijedu*, god. XXI, br. 1030, Zagreb, 26. siječnja 1972., str. 8–10.

⁹⁹ »...Bitno je istaknuti da su u igru bili upleteni i određeni ljudi iz Katoličke Crkve«, *AKSA*, br. 4(92)/1972., 29. siječnja 1972., str. 3 i 4.

¹⁰⁰ »Bitno je istaknuti da su u igru bili upleteni i određeni ljudi iz Katoličke Crkve«, *Glas Koncila*, br. 3, Zagreb, 6. veljače 1972., str. 14.

¹⁰¹ Mirko VUJATOVIĆ, »Bijeli teror crnog pokreta – Kronologija osvajačkog pohoda na neosvojivu riječku visokoškolsku tvrđavu«, *Novi list*, Rijeka, 8./9. travnja 1972., str. 3.

crkve. Dakle, iz članka je jasno bilo vidljivo stajalište društvenih struktura u gradu Rijeci prema članovima katoličke zajednice mladih Synaxis. Upravo se njih smatralo najodgovornijima za nacionalistička strujanja u gradu tih mjeseci 1971. Ovaj članak, objavljen u *Novom listu*, prenijela je i *AKSA*, bez ikakvih komentara.¹⁰²

Krivično vijeće Okružnoga suda u Rijeci izreklo je presude riječkim studentima 3. studenoga 1972. Od ukupno deseterice optuženih riječkih studenata, njih osmorica, kojima su bile izrečene presude, bili su članovi katoličke zajednice mladih Synaxis.

Tako je D. Deković osuđen na godinu i pol strogoga zatvora uz zabranu istupanja u javnosti u trajanju od tri godine nakon izdržavanja kazne. A. Maslač osuđen je na godinu dana strogoga zatvora, uz zabranu javnoga istupanja u trajanju od dvije godine; S. Matijević, A. Buljević i V. Žmak na po šest mjeseci zatvora i uvjetno dvije godine; Z. Houra i I. Biočić na po šest mjeseci zatvora i zabranu javnoga djelovanja u trajanju od dvije godine, te S. Meštrović na šest mjeseci zatvora i godinu dana zabrane javnoga djelovanja. Optužaba je oslobođen I. Tešinski, dok je protiv Krste Radasa¹⁰³ optužba odbijena.¹⁰⁴

Možemo zaključiti kako su zbivanja oko zajednice Synaxis svakako od presudne važnosti u rasvjetljavanju događaja vezanih za studentski pokret, a, donekle, i uopće hrvatskog proljeća u gradu Rijeci. Ta skupina mladih svjetovnih katoličkih intelektualaca i radnika činila je pokretačku jezgru dijela proljećarskih, nacionalnih i reformnih događaja i gibanja te su oni zapravo bili većim dijelom nositelji studentskoga pokreta 1971. u gradu.

Zanimljivo je navesti ono što je urednik vjerskoga programa na Radiju Rijeci, vlč. Anton Šuljić kazao o zajednici Synaxis u prilogu objavljenom 30. listopada 1994., prigodom obilježavanja 25. godišnjice zborovanja Synaxis I.: *...Synaxis je bio najveći, najsnažniji, pa i najdublji, ali i najkontroverzniji laički pokret u tadašnjoj Hrvatskoj.*¹⁰⁵ No, iako je riječki slučaj Synaxis, možda bio najsnažniji, svakako nije izoliran. Spomenut ćemo još neka slična kretanja u hrvatskoj Katoličkoj crkvi tih godina: đakovački slučaj, zatim zadarski slučaj, događaje u Istri (problem granice SFR Jugoslavije te Italije u koji se ponovno upleo tršćanski nadbiskup Santin), problemi koji su izneseni na Svećeničkom tjednu u Zagrebu 1971. itd.¹⁰⁶

Jasno je kako je Katolička crkva u Hrvatskoj u vrijeme hrvatskog proljeća, koji je doživljavao vrhunac, ali i slom te 1971., imala jedan vrlo specifičan i po mnogo čemu zagonetan odnos prema postojećim događanjima. Mnogi iz hrvatskih crkvenih krugova i nisu previše vjerovali u ostvarivost ciljeva i ideala hrvatskog proljeća. Stoga je Crkva kao institucija uglavnom stajala po strani i distancirano. Mnogi su mislili da bi Katolička crkva postupila nerazumno da se službeno više angažirala te kako za to nije niti imala opravdane mogućnosti, budući da je na nacionalnoj razini tada već došlo do normalizacije odnosa između Svete Stolice i SFR Jugoslavije, što je bilo parafirano još 1966. potpisivanjem tzv. Beogradskog protokola, na koji se 1970. nadovezalo i potpisivanje diplomatskih odnosa Va-

¹⁰² »O *Synaxisu* u izvještaju za izbornu konferenciju Sveučilišne konferencije SKH Rijeke«, *AKSA*, br. 15(103)/1972., 15. travnja 1972., str. 3.

¹⁰³ Rođen 1949. u Mratovu, nedaleko od Drniša; tada bio na 4. godini VIPŠ-a.

¹⁰⁴ *Dometi*, br. 11, Rijeka, (1971.)/1994., str. 34.

¹⁰⁵ *Dometi*, br. 12, Rijeka, (1971.)/1994., str. 107.

¹⁰⁶ Č. PETEŠIĆ, *Što se događa u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj?*

tikana i SFR Jugoslavije. Normalizaciji odnosa svakako je pridonio i posjet Josipa Broza Tita papi Pavlu VI. upravo 1971. Čini se kako su potpisani dokumenti obvezivali katoličku hijerarhiju u Hrvatskoj na depolitizaciju Crkve, odnosno na »suzdržanost« u odnosu na društvena i politička zbivanja.¹⁰⁷ Jasno je stoga kako bi veći angažman zapravo za nju bio poguban. Rijetko se koji hrvatski biskup ili svećenik usudio nakon sjednice u Karađorđevu javno braniti vođe hrvatskog proljeća. Za Crkvu je izražavanje takvih stajališta u tom trenutku bilo preopasno. Ona se držala oportunistički i nije se dala uvući u nacionalističke vode, posebno ne one opozicijske predvođene Maticom hrvatskom. Događaje vezane uz hrvatsko proljeće uglavnom je gledala sa strane s oprezom i distancirano.¹⁰⁸

S obzirom na službena stajališta Katoličke crkve u Hrvatskoj jasniji su i odgovori na još uvijek otvorena pitanja vezana uz *riječki slučaj*: zašto je, zapravo, vjerska zajednica mladih Synaxis izgubila potporu u svojoj lokalnoj riječkoj Crkvi? Odnosno, zašto se Riječka metropolija te nadbiskup mons. dr. V. Burić vrlo oštro ogradio i na vrijeme distancirao od njihova rada i djelovanja nakon prvotno pružene podrške? Zašto je došlo do nerazumijevanja između voditelja ITKL-a o. T. Zovka, s jedne strane, te riječkoga nadbiskupa dr. V. Burića i ostalih riječkih svećenika, s druge strane, nakon čega je o. T. Zovko smijenjen i udaljen?

Moguće je djelomično postupak tada već starog dr. V. Burića objasniti činjenicom pretjeranog straha viših crkvenih krugova i dijela riječkog klera pred nadolazećim političkim gibanjima, koja sve očitija postaju i u gradu Rijeci, ali i mogućih prijetnji Komisije za vjerska pitanja Skupštine općine Rijeka, posebice njezina predsjednika D. Dekanića. Mislili su kako bi Crkva nerazumno postupila da se više angažirala i stala na stranu o. T. Zovka, što je tada za nju moglo biti pogubno. Osobito stoga što je tek bila osnovana Riječka metropolija,¹⁰⁹ a postojao je strah da bi se pokoncilska kretanja mladih katolika grada Rijeke mogla prebaciti na otvorenu političku razinu te tako dovesti do sukoba s društveno-političkim strukturama i vlastima u gradu, što svakako Crkvi, a ni društveno-političkim državnim strukturama vlasti ne bi odgovaralo. Crkva se u Rijeci te 1971. nije htjela uplitati ni u kakva politička zbivanja, čime je zapravo vodila pametnu, suzdržanu politiku. No u to je vrijeme u Crkvi sve jasnije bila izražena i unutarcrkvena podjela, na reformatorske snage, mahom teologe iz Kršćanske sadašnjosti, i »tradicionaliste«. Sukladno tome takva je klima prevladavala i u riječkim crkvenim krugovima. Stoga je postojala i mogućnost da riječka crkvena vlast, pogotovo njezini konzervativni, tradicionalni krugovi, kojima je pripadao i sam nadbiskup, nisu bili dovoljno zreli i spremni za tako radikalna strujanja u Katoličkoj crkvi te da nisu mogli kontrolirati takav isključivo vjerski pokret i promjene koje su na zaključcima Drugoga vatikanskoga koncila otvorile prostor za veću slobodu i djelovanje laika. A to su, kako izjavljuju, željeli upravo mladi katolici grada Rijeke i učiniti. Dakle, postojao je manjak senzibiliteta i znanja kod velikog dijela riječkog klera

¹⁰⁷ Katarina SPEHNJAK, »Tumačenja Protokola o odnosima Jugoslavije i Vatikana iz 1966. u političkoj javnosti Hrvatske«, *Dijalog povjesničara/historičara* (ur. Hans-Georg FLECK – Igor GRAOVAC), Zagreb, 2001., str. 473–485.

¹⁰⁸ Darko HUDELIST, »Neugodna istina o '71. Kako se Crkva odrekla Hrvatskog proljeća«, *Globus*, Zagreb, 4. siječnja, 2013., str. 30–41.

¹⁰⁹ Franjo Emanuel HOŠKO, »Odnosi Svete Stolice i Jugoslavije u vrijeme nastanka Riječko-senjske nadbiskupije«, *Riječki teološki časopis*, god XVII, sv. 33, br. 2, Rijeka, 2009., str. 261–276.

prema takvim koncilskim istupanjima. Poznato nam je kako su dr. V. Burić i D. Dekanić o slučaju *Synaxis* mislili jednako,¹¹⁰ bilo je to za Crkvu u Rijeci i gradske političke strukture djelomično i razdoblje kooperativnosti, a sam *nadbiskup*, kao striktni sljedbenik *Isusova nauka* bio je i osobno povrijeđen novim, pretjerano radikalnim i neutemeljenim vjerskim pogledima o. *Zovka na temelje Crkve*.¹¹¹ Stoga se čini kako se u riječkom slučaju obje pretpostavke mogu argumentirano prihvatiti.

Potrebno je kazati kako smo riječki slučaj *Synaxis* ovdje pratili samo u jednom njegovu dijelu, onom povijesnom, no taj problem omogućuje i širi pristup, interdisciplinarni, obradom sociološke te teološke komponente uloge i djelovanja zajednice *Synaxis*, što nadilazi potrebe ovoga rada, ali svakako daje cjelovitiju sliku uloge i djelovanja te zajednice riječke katoličke mladeži unutar Crkve i grada u događajima vezanim za hrvatsko proljeće.

Summary

ROLE AND ACTIVITIES OF THE CATHOLIC YOUTH COMMUNITY SYNAXIS IN THE CROATIAN SPRING IN RIJEKA

Author of this article discusses importance, role and activities of the Catholic youth community Synaxis in the city of Rijeka in relation to the events and political movements connected with the Croatian Spring. Since some of the community members were highly involved in religious, social and political life of contemporary Rijeka, local authorities of communist party labeled the entire community as "clero-fascist group". Therefore, this community suffered the gravest consequences within the entire student movement of the Croatian Spring in Rijeka.

KEY WORDS: *Rijeka, Croatian Spring, Catholic youth community Synaxis.*

¹¹⁰ Izjava akademika Petra Strčića autorici ovog rada.

¹¹¹ *Isto.*